

Bijlage A: Journaal J-ATT projecten 2014-2017

INHOUDELIJKE RAPPORTAGE

Spinozalezing en Jongeren Panel debat

Sandra Fransz/29 april 2017

WINWIDE's Jongeren AlleTonenTafels (J-ATTs) 2016-2017

Spinozalezing 31 mei en Jongeren Panel debat 27 oktober

A. Inleiding

Introductie: De inhoudelijke rapportage beschrijft de bovengenoemde jongeren projectactiviteiten, hun voortgang en resultaten. Het stuk omvat de volgende onderdelen:

- a) De Inleiding
- b) Inhoudelijke Rapportages Spinoza lezing 31/05/16
- c) Rapportage voortgang proces en annuleringsbesluit Jongeren Panel debat, gepland op 27/10/16 met in appendix B het Plan van Aanpak
- d) Appendices:
 - a. Meer inhoudelijke informatie Spinoza Lezing
 - b. Uitgebreid Plan van Aanpak Jongeren Panel Debat

Doel J-ATTs:

- a) Verbinden door kennisuitwisseling van verschillende culturele en ideologische achtergronden van Jongeren
- b) Verbinden door kennisuitwisseling van leefstijl en denkwijze jongeren en ouderen

Bijzonderheden: Door verschillende omstandigheden heeft WINWIDE onze programma activiteiten m.b.t. bovengenoemde subsidieverlening moeten aanpassen. De polarisatie en snelle grillige ontwikkelingen liggen hieraan ten grondslag. Relevante e-correspondentie omtrent deze aanpassingen zijn op 28 oktober 12:31u en 8 november jl. 11:11u aan het Centraal Subsidie bureau toegezonden. In de inhoudelijke rapportage gaan wij hier dieper op in.

Hieronder een korte toelichting op deze veranderingen per project:

1. Samenvoeging Spinozalezing dinsdag 31 mei 2016 en 07 juni 2016

Vanwege de Ramadan op 1 juni hebben wij de geplande Spinoza lezingen voor de jongeren en ouderen samengevoegd en op 31 mei laten plaatsvinden

2. Annulering Jongeren Panel debat 27 oktober 2016

Achtergrond: Het emancipatie panel debat in oktober jl. met de jongeren uit verschillende levensbeschouwelijke en filosofische stromingen met als thema emancipatie met behoud van culturele en levensbeschouwelijke eigenheid is voortgevloeid uit onze succesvolle thema cyclus Wereldgodsdiensten en Filosofische Stromingen (Boeddhisme, Christendom, Hindoeïsme, Humanisme, Jodendom, Islam, periode 2014 t/m 2015). Het jongeren panel debat hebben wij helaas moeten annuleren om de hierna volgende reden.

Reden annulering: Het is de geestelijke leiders/docenten helaas niet gelukt om stevige werkgroepen te vormen vanuit de eerdergenoemde verschillende levensbeschouwingen. WINWIDE's rol hierbij was faciliterend. Gezien dit gegeven en de verwachting dat het WINWIDE ook niet zal lukken om dit debat op korte termijn vorm te geven hebben wij besloten om dit debat te annuleren. Wel hebben er vanuit het Boeddhisme, Humanisme en Taoïsme enkele jonge studenten/leerlingen hun interesse getoond voor dergelijk debat. Zij vinden het belangrijk dat dit debat plaatsvindt. WINWIDE overweegt om volgend jaar met deze geïnteresseerde groep in een andere vorm een gelijksoortig panel debat te organiseren.

Een onderbouwende rapportage over de voorbereiding en het besluit tot annulering is verder in dit stuk beschreven.

B. Rapportage Spinozalezing dinsdag 31 mei 2016,

Jongeren en ouderen ontmoeten Spinoza bij WINWIDE's
Jongeren AlleTonenTafels

dinsdag 31 mei 2016

Het Kookplein, Muzenplein 121, Den Haag Centrum

Jongeren (18-35jr) en hun introducees hebben gratis toegang!

Is de god van Spinoza een God voor vandaag?

Jongeren en Ouderen gaan samen met dr. Ton de Kok in gesprek over het Godsbeeld in de eigen tijd.

[Dr. Ton de Kok is docent Godsdienstwetenschappen & Filosofie en auteur van het boek 'Wat is God..?'.]

Daarnaast is Ton de Kok ex-marinier, was CDA-2de Kamerlid en spreker bij WINWIDE MGE oude filosofen op zoek naar God.]

Programma (Nederlands)

Vanaf 17.00u Inloop en Registratie

17.30-19.00u Hapjesbuffet + kennismakingsmoment

19.00-21.30u Spinoza Lezing & discussie door
dr. Ton de Kok

21.30-22.00u Mededelingen en sluiting

- **DOEL: Opstap jongeren ontmoeting naar het Panel debat**
- **LEZING SPINOZA**

Baruch Spinoza, was een Nederlands filosoof, wiskundige, politiek denker en lenzenslijper uit de vroege Verlichting van Sefardisch-Joodse afkomst.

Spinoza was in zijn denken ver vooruit en zijn gedachtegoed past geheel in ons eigentijds denken. Hij was de grondlegger van de Westerse Democratie en werd om zijn 'vrij denken en zijn' geprezen en verguisd. Zijn gedachtegoed vormde de basis voor het Humanisme. Vanuit zijn gedachte goed dat God niet de schepper van de wereld is, maar de wereld een onderdeel van het goddelijke in natuur en kosmos is het atheïsme ontstaan. Er bestaan meerdere interpretaties over de religieuze opvattingen van Spinoza en voor sommigen is Spinoza een boegbeeld van het atheïsme, volgens anderen eerder van het pantheïsme.

Geboren: 24 november 1632, Amsterdam

Overleden: 21 februari 1677, Den Haag

Boeken: Tractatus theologico-politicus, Tractatus de intellectus emendatione

Ouders: Miguel de Spinoza, Ana Débora

Broers/zussen: Gabriel, Isaac, Rebekah

Zie Appendix A van dit stuk voor meer inhoudelijke informatie over de Spinozalezing!

- **EVALUATIE**

Plek, logistiek, en eten

- Teleurstelling geen aanwezigheid van Humanisten,
- Het Kookplein is een leuke locatie, goed gelegen midden in het Centrum. Het eten was bijzonder en lekker
- Goede belangstelling rond 60 personen
- De vragen waren wat te veel individueel gericht en minder op het publiek
- Aan de tafels leuke kennismaking onderling
- Sfeer goed ook doordat er geen gesloten vragen waren bij de kennismaking, maar d.m.v. plaatjes open vertellen.

Deelname

Rond 60 mensen waren aanwezig. Ofschoon de lezing en avond interessant, ontspannen en gezellig was, is WINWIDE (erg) teleurgesteld dat de doelstelling om deze discussie als opstap + kennismaking voor de jongeren van verschillende religies en hun jongeren Paneldebat gepland voor oktober in dit jaar te gebruiken niet is gelukt. Hieromtrent een samenvattend verslag:

- Aanwezig: Alleen de **Taoïstische groep** van Hetty Mouyal.
- Afwezig met notificatie: **Vertegenwoordigers van het Humanisme**, een student van UvH, Utrecht was erg geïnteresseerd, maar had plotseling een afspraak. Hetzelfde geldt voor de jongeren vertegenwoordigers van **het Boeddhisme, Christendom, Hindoeïsme**. Of zij zaten in het buitenland of waren te laat geïnformeerd door relevante docenten. WINWIDE zal deze personen nog benaderen om te kijken of er nog steeds een interesse is voor een eventueel vervolg, het liefst doet zij dat met een de van SKCie-leden met affiniteit met de relevante levensbeschouwing.
- Afwezig zonder notificatie: de **2 vertegenwoordigers voor de Islamitische** jongeren, een WO student van Turkse afkomst met een eigen stichting die direct gelieerd is aan het Internationale Platform van de Gûlen beweging in Rotterdam en een andere student met een Turkse of Koerdische achtergrond hebben afgehaakt. De laatstgenoemde heeft zich namens imam Yilmaz aangesloten omdat de imam vanwege studie examens zelf geen tijd had om deel te nemen en hij de enige imam in Den Haag blijkt te zijn die voldoende Nederlands spreekt. Beide jonge studenten waren in eerste instantie enthousiast om dit panel debat te organiseren. Na veel sms-email pogingen deelde de jongeman, aanhanger van de internationale Gûlen beweging dat de organisatie heeft besloten met andere activiteiten bezig te zijn. Van de vervangende student van Imam Yilmaz heb ik niets meer vernomen. In eerste instantie was WINWIDE boos en erg teleurgesteld. Nu, achteraf met de gebleken huidige spanningsvelden tussen de Islamitische stromingen, ook hierin Nederland, begrijpen wij de situatie van deze jonge lieden en hun non-reactieve houding beter.

- **GEVOLG & VERVOLG**

- Gevolg: Nu gebleken is dat de geestelijke leiders/docenten het niet gelukt is om stevige werkgroepen te vormen vanuit de eerdergenoemde verschillende levensbeschouwingen en op 7 juni de Ramadan begint hebben wij besloten de Spinoza lezingen voor jongeren en ouderen samen te voegen.

- Vervolg: Nieuwe vorm Jongeren en ouderen kennisuitwisseling debatten o.l.v. de jongeren. Een andere mogelijkheid zou zijn om, indien mogelijk, deze subsidietoekenning mee te mogen nemen naar volgend jaar om het geannuleerde panel debat met de jongeren in een andere vorm alsnog te organiseren zonder geestelijke leiders/docenten, via de universiteiten met jonge studenten/leerlingen vanuit het Boeddhisme, Humanisme en Taoïsme die wel interesse getoond hebben en het belangrijk vinden dat deze debatten tussen jongeren en ouderen plaatsvinden.

C. Rapportage Jongeren Panel debat 27 oktober 2016

VOORBEREIDING EN ACHTERGRONDEN

1. Verslag voorbereidende bijeenkomst docenten/geestelijke leiders 26 januari 2016

❖ **Deelnemers + inbreng**

- *Boeddhisme* (Vietnam), *Claude Acker*, doet mee heeft een jongeren achterban; de topics waar deze jongeren zich vanuit het Boeddhisme mee bezig houden hebben veelal betrekking op duurzaam leven met elkaar, en duurzaam omgaan met de levende wezens op, en de producten van de aarde.
- *Boeddhisme* (Tibet), *In Liem*, heeft niet veel jongeren in haar achterban omdat veel Boeddhisten uit haar achterban voor deze levensbeschouwing op latere leeftijd hebben gekozen en niet vanuit deze levensbeschouwing zijn geboren en opgevoed. In en Claude hebben beiden bevestigd dat deze verschillende Boeddhistische stromingen die zij vertegenwoordigen elkaar niet bijten.
- *Christendom* *Fr.dr. Avin Kunnekkadan*, (Christendom/Hindoeïsme) kon deze avond niet aanwezig zijn, maar doet zeker mee met zijn jongeren, (o.a. ISS, DH; TH Delft), aan het debat. We houden hem op de hoogte.
- *Hindoeïsme* *dr. Victor van Bijlert*, (Hindoeïsme en docent VU), doet mee en heeft jongeren in zijn achterban.
- *Humanisme*, *drs. Evelin Witt*, doet mee en heeft jongeren in haar achterban vanuit de humanistiek (UvH)
- *Islam*, vanavond is *Imam Chishti* uit Rotterdam aanwezig i.p.v. imam Gurbuz Yalcin uit WINWIDE's Panel debat. Imam Chishti is gelieerd als geestelijke verzorger met het Ministerie van Justitie en noemde de mogelijkheid om vanuit het ministerie deel te nemen, maar zou hier dan toestemming voor moeten vragen. Imam Chishti heeft zijn achterban in Rotterdam en het zal wat moeilijker zijn om deze jongeren vanuit R'dam te mobiliseren. Afhangende van de belangstelling zouden wij bus transport kunnen overwegen. Essentieel is dat ook Islamitische jongeren uit DH en omgeving deelnemen. Imam Yilmaz uit DH kon vanavond niet aanwezig zijn en Sandra zal nader kennis met hem maken op een ander tijdstip. In Den Haag zijn geen andere Nederlands sprekende Imams aanwezig.
- *Jodendom*, *rabbijn Marianne van Praag*. Rabbijn Marianne heeft geen jongeren in haar gemeente. Zij heeft wel Sinan Evsen, een jonge man, zeer actief bij dialoog Haaglanden aanbevolen. Sandra zal contact met hem zoeken. Ook zal zij de Joodse Jongeren Organisatie in Amsterdam contacteren op een juist moment.
- *Taoïsme*, *Hetty Mouyal* (Taoïsme) zou aanwezig zijn, maar is plotseling verhinderd. Hetty is naast TaiChi docent ook van Joodse afkomst. Zij zal de volgende keer een Joodse jongen vanuit haar lespraktijk meenemen. Wellicht kan/wil deze jongeman nog een bijdrage leveren m.b.t. Joodse Jongeren.
- *WINWIDE's* rol is faciliterend en zij wordt vertegenwoordigd door,
 - *Henriette de Lange* – lid van WINWIDE's Strategie & Kwaliteit Commissie (SKCie) kon niet komen vanwege persoonlijke omstandigheden en hoopt er volgende keer weer bij te zijn.
 - *Liz Oosterbaan* – bestuursvoorzitter en tevens voorzitter van de Strategie & Kwaliteit Commissie
 - *Sandra Frasz* – directeur en oprichter
 - *Ton de Kok* – docent levensbeschouwing en auteur van het boek 'Wat is God?' doet mee en zal de presentatie over Spinoza geven die hij samen met zijn leerlingen heeft gemaakt. Dr. Ton de Kok is van mening dat door het Godsbeeld met de Goddelijke Natuur te verbinden dit een uitgangspunt zou kunnen zijn om verschillende Monotheïstische godsdiensten dichter bij elkaar te brengen.

Van Azzedine Ahod, docent Islam en Hans Campman v.z. van het Universal Peace Federation (UPF, gestoeld op het Christendom) hebben wij helaas nog geen reactie gekregen. Sandra zal nog nader contact met hen opnemen.

Deelnemers vanuit het publieke panel, Jan-Peter Mout, Hans Prins, en Jaap Mulder die geen geestelijke leiders, noch docenten zijn, hebben gemeld niet aan de inhoudelijke invulling deel te nemen, maar wel graag organisatorisch en/of bij de creatieve invulling een bijdrage te leveren.

2. Samenvatting nodige (rand) voorwaarden en andere punten voor een veilige uitvoering van het panel debat

❖ **Randvoorwaarden scheppen op inhoud vanuit je eigen levensbeschouwelijke gedachtegoed**

Tijdens de discussie zijn verschillende aandachtspunten binnen de religies naar boven gekomen. WINIWDE stelt voor om deze om te zetten in de volgende randvoorwaarden:

- Elkaar leren begrijpen voordat men meer begrip kan hebben (vb. kennisuitwisseling, interculturele samenwerking)
- Rekening houden met verschillende stromingen die binnen een levensbeschouwing kunnen botsen en die voor de autochtone ontvangende cultuur vaak niet te begrijpen zijn (kennis overdracht). Bij het Hindoeïsme bestaan er 3 verschillende stromingen die elkaar bijten. Sommige traditionele stromingen in de verschillende godsdiensten geven zo'n grote druk bij jongeren en kunnen zelfs leiden tot geweld met dodelijke afloop. Victor van Bijlert, zal een hand-out maken waar deze basis verschillen worden toegelicht en uitgelegd. Om de kennisuitwisseling van de verschillende religies in gang te zetten zou het fijn zijn wanneer een ieder vanuit zijn religie een hand-out maakt. WINIWDE denkt bijv. bij de Islam aan de Soennitische en Sjiitische stromingen, hun tegenstellingen en hindernissen onderling; vanuit het Boeddhisme, de Tibetaans en Vietnamese stroming; Jodendom, de Orthodoxe vs. Liberale Stromingen; Humanisme, de Spirituele en Atheïstische stromingen; bij het Christendom, Protestantse en Katholieke stromingen.
- De culturele en religieuze inhoud tijdens het debat zoveel mogelijk van elkaar gescheiden houden zodat wij voorkomen dat wij in een culturele discussie vervallen. In het kader van cultuur en generationele verschillen hebben ouders vaak andere verwachtingen en worden deze vaak met de religie/levensbeschouwing verward.
- Bewust zijn dat de interpretatie van verschillende waarden zoals respect, democratie, mensenrechten e.a. door mensen, vooral uit paternalistische, autocratische- /autoritaire systemen en 3de wereldlanden, totaal anders kan worden geïnterpreteerd dan in een Westerse samenleving. (Vb. eerwraak, uithuwelijken, gender relaties en de directheid in communicatie door de Nederlander die door andere culturen al heel snel als respectloos wordt ervaren.)
- Beseffen dat jongeren geheel andere behoeftes en belangen hebben dan ouderen en dat tijdens het debat empathisch luisteren door beide partijen essentieel is.

❖ **Toepasselijke naam vinden voor het jongeren debat**

In ons Panel debat van 2 juni jl. hebben wij als doel naar een antwoord toegewerkt op de vraag of levensbeschouwingen/ideologieën kunnen emanciperen. In ons afgelopen overleg hebben wij geconcludeerd dat, willen wij het debat en de keuze van de naam geheel aan de jongeren overlaten het wenselijk is om het doel anders te omschrijven. **Voorstel Doel/streven:** 'Jongeren emanciperen eigentijds met behoud van hun levensbeschouwelijk/ ideologisch inzicht en culturele eigenheid, onder begeleiding van hun geestelijke leiders/docenten'. Vragen hierbij kunnen zijn: *Waar lopen de jongeren in dit moment tegenaan met hun geestelijk erfgoed? Hoe kunnen de geestelijke leiders de jongeren bij hun emancipatie proces ondersteunen?*

❖ **Hoofdpijnen schetsen voor de vervolgstappen in het organisatieproces en het vaststellen van een tijdslijn.**

De hoofdpijnen hebben wij conform het verzoek van de deelnemers in een Plan van Aanpak (PvA) voorstel verwerkt en deze naar de deelnemende partijen door gestuurd en doorgesproken waar nodig. **Het volledige Plan van Aanpak is bij interesse in Appendix B toegevoegd.**

VOORTGANG PROCES

1 Vervolg verslag bijeenkomst Winwide's Strategie & Kwaliteit Commissie 18 maart 2016

❖ **Deelnemers + inbreng**

- *Boeddhisme:* Claude Acker en In Liem zullen samenwerken bij het panel debat. Claude heeft een jongeren achterban en In neemt een adviserende rol in.
- *Christendom:* Pater Avin Kannukkedan doet mee; wij wachten nog zijn reactie af op ons PvA-voorstel.
- *Hindoeïsme:* Victor van Bijlert, docent Hindoeïsme bij de VU zal bij ons volgend overleg zorgen dat een Pandit, die meer zeggenschap heeft vanuit de levensbeschouwing en meer direct bij de Hindoeïstische gemeenschap in Den Haag betrokken is bij ons volgend overleg aanwezig is als zijn vervanger. Als docent kan hij de rol van

geestelijk leider niet innemen. Ook zal hij de 3 belangrijkste stromingen vanuit het Hindoeïsme op papier zetten om als hand-out te gebruiken.

- *Humanisme*: Evelin zal in overleg met Sandra een wervingsmail opstellen aan de studenten begeleider van de Universiteit voor Humanistiek (UvH) in Utrecht om studenten aan te trekken voor het panel debat.
- *Islam*: 2 coördinatoren, Sinan Erven en Yusuf Bulgi van 2 verschillende Islamitische jongeren groepen in Den Haag hebben enthousiast toegezegd om mee te willen doen aan het paneldebat. Zij zullen zorgen dat er een Imam aanwezig is.
- *Jodendom*: Nog niet van de grond. Sinan adviseerde om het Leer instituut voor Joodse Jongeren in Leiden te benaderen en Rabbijn Marianne van Praag om naar een contact persoon te vragen.
- *Tao/Confucius*: Hetty Mouyal gaat zich voorbereiden op deze stromingen en schakelt jongeren vanuit haar Tai Chi lessen in. Vanuit haar Joodse achtergrond wil zij ook ondersteuning geven m.b.t. het opbouwen van een groep Joodse jongeren, waar mogelijk.

Gevolg en vervolg

- *Gevolg*: Het is de geestelijke leiders/docenten niet gelukt om stevige werkgroepen te vormen zoals eerder genoemd in dit stuk. Dit gegeven plus het feit dat WINWIDE in haar slechts faciliterende rol niet verwacht dat het haar wel zal lukken deze werkgroepen op korte termijn vorm te geven, heeft WINWIDE's bestuur en Strategie & Kwaliteit Commissie in haar overleg van 12 juli 2016 besloten om het paneldebat van 27 oktober later in het jaar eveneens te annuleren.
- *Vervolg*: Nieuwe vorm kennisuitwisseling culturele achtergronden Jongeren. Zoals genoemd in para 'Vervolg' van hoofdstuk B in dit stuk overweegt WINWIDE om volgend jaar met de wel geïnteresseerde jongeren groep via de studenten van relevante universiteiten en andere leerinstututen in een andere vorm kennisuitwisseling en debatten voor jongeren en ouderen te organiseren zonder geestelijke leiders/docenten.

WIN met Wilskracht, Initiatief, Durf en Empathie

Sandra W. Fransz, Directie

M 06 245 201 49 www.winwide.nl

SPINOZA LEZING

Baruch de Spinoza

Nederlands filosoof, wiskundige, politiek denker en lenzenslijper uit de vroege Verlichting van Sefardisch-Joodse afkomst.

Inleiding...

Geboren: 24 november 1632, Amsterdam

Overleden: 21 februari 1677, Den Haag

Boeken: Tractatus theologico-politicus, Tractatus de intellectus emendatione

Ouders: Miguel de Spinoza , Ana Débora [Zijn ouders waren gevlucht uit Portugal en kwamen uit een Portugese Koopmansfamilie].

Broers/zussen: Gabriel Spinoza, Isaac Spinoza, Rebekah Spinoza

Spinoza overleed op 21/02/77 onder onverwachte omstandigheden. De ochtend was hij nog zijn gezien en verkeerde in montere gezondheid. Geruchten over vergiftiging deden de ronde.

Achtergronden...

Op 17 jarige leeftijd overleed zijn vader die in zuidvruchten handelde. Er ontstond onrust binnen de Joodse Gemeenschap m.b.t. de erfenis en de schulden die Baruch's vader gemaakt had. Baruch in zijn 'vrijdenken en zijn' wilde hier niets mee te maken hebben en maakte gebruik van het Hollands recht, inhoudende dat minderjarigen kunnen worden ontlast van de schuldenplicht van de ouders bij hun overlijden. Dit werd niet in dank afgenomen door de Joodse Gemeenschap en op 17 juni 1656 op Baruch een ban gelegd en werd hij uit de Joodse gemeenschap verstoten.

Baruch begreep niets van deze kleingeestigheid en snijdt alle banden met de Joodse Gemeenschap door. Hij veranderde zijn naam in Benedictus, ook wel afgekort in Bento.

Zijn 'denken en zijn'...

Spinoza was in zijn denken ver vooruit en zijn gedachtegoed past geheel in ons eigentijds denken. Hij was de grondlegger van de Westerse Democratie en werd hierom om zijn 'vrij denken en zijn' geprezen en vergruisd. Zijn gedachtegoed vormde de basis voor het Humanisme. Vanuit zijn gedachtegoed dat God niet de schepper van de wereld is, maar de wereld een onderdeel van het goddelijke in natuur en kosmos is in het Humanisme het atheïsme als stroming ontstaan. Er bestaan meerdere interpretaties over de religieuze opvattingen van Spinoza en voor sommigen is Spinoza een boegbeeld van het atheïsme, volgens anderen eerder van het pantheïsme. De basis van zijn stelsel is zijn neutraal monotheïstische godsopvatting. Spinoza had een heel ander godsbegrip dan de drie monotheïstische religies.

Volgens Spinoza was God niet de schepper van de wereld, maar de wereld een onderdeel van het goddelijke. Wonderen zijn volgens Spinoza niet het bewijs van goddelijke macht, maar van menselijke onwetendheid. Spinoza vond dat de aanwezigheid van God niet bewezen wordt door wonderen, maar door de orde in de natuur. Als we de oorzaken van ons handelen niet kennen, spreken we over de vrije wil, maar voor Spinoza was dit een gevolg van onwetendheid. Volgens Spinoza is onwetendheid het voornaamste obstakel bij het nastreven van een deugzaam leven, niet egoïsme. Goed en kwaad moeten volgens hem beschouwd worden als gelijkwaardig aan gezond en ongezond. Overgaan van passiviteit naar activiteit is volgens Spinoza altijd overweldigend, bevrijdend en vreugdevol.

Zijn leven; zijn werk...

**BENEDICTUS DE SPINOZA (1632-1677) EN DE (RADICALE) VERLICHTING - ETHICA (1677)
(belicht vanuit het Humanisme)**

'Gelukzaligheid is niet het loon van de deugd, maar de deugd zelf... 'Al het voortreffelijke is even moeilijk als zeldzaam.' (Boek V, stelling 42).

De *Ethica* van Benedictus de Spinoza (1632-1677) wordt vaak opgevat als de kraamkamer van de *Radicale Verlichting* en daarmee ook van het moderne humanisme. De *Ethica* heeft als - voor ons wat verrassende - ondertitel *In meetkundige ordening uiteengezet*. Om goed te leven moeten we eerst de natuur, de werkelijkheid, rationeel begrijpen. Wij mensen maken deel uit van deze werkelijkheid.

Politiek

Benedictus (ook wel Baruch) de Spinoza leeft als lenzenslijper een bescheiden bestaan. Dankzij die onafhankelijkheid kan hij zich in alle ernst wijden aan de filosofen van zijn tijd, onder wie Descartes maar ook aan wijsgerige en literaire traktaten uit de Joodse en Arabische wereld.

In de Theologisch-politieke verhandeling (1670) gaat Spinoza in op de relatie tussen religie, de staat, filosofie en de vrijheid van denken. Hij pleit voor vrijheid als voorwaarde voor een goede samenleving. Spinoza onderwerpt de Bijbel aan een historisch kruisverhoor en concludeert dat het boek vooral gehoorzaamheid beoogt. Spinoza meent dat de Bijbel zeer geschikt is om de nodige gehoorzaamheid aan de overheid te bevorderen. De vrije meningsvorming is cruciaal, maar loyaliteit jegens de overheid ook. De overheid moet immers het gezag hebben om deze vrijheid te beschermen.

Zelfstandig denken en redelijk handelen zijn niet iedereen gegeven. Dat blijkt twee jaar later als een woedende menigte de gebroeders Johan en Cornelis de Witt vermoordt in een lynchpartij. Als republikein had Spinoza goed en regelmatig contact met beide heren. Deze gebeurtenis heeft dan ook veel indruk op Spinoza maakt en hem ernstige zorgen gebaart.

Het einde van de tolerante en vrijzinnige Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden waarop Spinoza zijn hoop had gevestigd. Hij ziet af van nieuwe publicaties. Zijn 'Politieke verhandelingen' waarin de fundamenteën van een democratische rechtsstaat worden geschetst, met een belangrijke rol voor de vrijheid van meningsuiting, blijft onvoltooid. De *Ethica* wordt pas na zijn dood uitgegeven.

Beschuldigd van atheïsme

Werd Spinoza aanvankelijk van atheïsme verdacht, sinds het verschijnen van de *Ethica* wordt hij regelrecht van atheïsme beschuldigd. Hij zou God gelijkstellen aan de natuur, de theologie ervan beschuldigen de burgers te terroriseren en het bestaan van een vrije wil ontkennen.

Ethiek

Spinoza wil met zijn *Ethica* aangeven hoe de mens gelukkig kan worden en welke gedragsleer daarvoor nodig is. Hij begint zijn *Ethica* met God, ofwel de natuur. God en natuur vallen bij Spinoza samen. Er bestaat maar één substantie. Deze heeft geen bovennatuurlijk of persoonlijk karakter; er is één ondeelbare natuur, ofwel God. Ons verstand kan twee kenmerken van die ene substantie onderscheiden: geest en lichaam. De mens zelf bestaat uit het denken (de geest) en uitgebreidheid (het lichaam). De mens is hiermee een *modus* van lichaam en geest. Wie gelukkig wil worden, moet kennis over de wereld vergaren en heldere ideeën formuleren. Dit betekent: kennis van de wetten van de natuur. Onwaarheden en dwalingen bestaan vanwege een gebrek aan inzicht in die wetmatigheden.

Drie soorten kennis

Spinoza onderscheidt drie soorten kennis.

1. De laagste vorm, *zintuiglijke kennis*, komt voort uit de directe, naïeve waarneming van de dingen.
2. Op een hoger niveau is er *geïnformeerde kennis*, waarbij juiste begrippen voor de eigenschappen van de dingen worden gevonden.

3. Ten slotte bestaat er *intuïtieve kennis*, de hoogste vorm, waarbij de eigenschappen van de dingen op een juiste manier worden afgeleid én de dingen in het noodzakelijke verband van de ene ondeelbare natuur worden begrepen.

De *Ethica* vindt zijn voltooiing in de intuïtieve wetenschap of, zoals Spinoza het cryptisch formuleert, in de intellectuele liefde tot God. Wij worden vrij en gelukkig als wij inzicht verwerven in de (en dus ook onze) natuur en hier liefde voor te voelen. God / de natuur keert als het ware tot zichzelf terug, via het verstand van de mens, en heeft zichzelf lief.

Natuurwetten en vrijheid

Kenmerkend is dat de mens volgens Spinoza onderworpen is aan natuurwetten. De mens is immers onderdeel van de natuur. Vrijheid is bij Spinoza geen vermogen van een mens met een vrije wil, maar een serie handelingen die overeenstemmen met de noodzakelijke wetten van de natuur. Onze vrijheid en ons geluk, liggen besloten in het bewustzijn van deze natuurverschijnselen. Streven naar vrijheid is het bevrijden van de hartstochten die ons belemmeren te leven volgens de rede. Het is immers via de rede dat wij de natuur / God leren kennen. Wees redelijk en houd jezelf in toom, zo luidt de boodschap.

Humanisme

De *Ethica* wordt vaak opgevat als de kraamkamer van de Radicale Verlichting, zoals de hedendaagse Britse historicus Jonathan Israël stelt, en daarmee ook van het moderne humanisme. De gedachte dat er geen God over ons waakt, was in 1677 radicaal, maar vandaag nog steeds. *Want waarop baseren we dan een morele orde? Kunnen we ook zonder persoonlijke en bovennatuurlijke God zedelijk en deugdzaam leven? Zijn we in staat ons leven in te richten zonder de wetten en richtlijnen die de Bijbel of de Koran stellen? En is er dan een democratische rechtsstaat denkbaar, waarin mondige burgers participeren, zonder het bevoogdende gezag van kerken en theocraten?*

Westerse Democratie

Spinoza's filosofie is een stevig fundament gebleken voor de ontwikkeling van onze Westerse Democratie in Europa en heeft zich overzees naar de V.S. uitgebreid. Abraham Lincoln (1809 – 1865), 1ste president van de V.S. heeft Spinoza's gedachtegoed in zijn beleid ingebed. Thomas Jefferson (1743 – 1826), V.S.'s 3de president en auteur van de Onafhankelijkheidsverklaring van de V.S. heeft eveneens inhoud en teksten van Spinoza's gedachtegoed voor deze verklaring gebruikt.

Eigentijds

De *Ethica* is een gedisciplineerde oefening in redelijk denken. Het beoogt de angst voor goddelijke willekeur weg te nemen, en verschuift de aandacht van het hiernamaals (het transcendente) naar het hier en nu (de natuur). Dat ook een atheïst over het vermogen beschikt zedelijk en deugdzaam te leven, was ooit een verbluffend inzicht, dat nu is doorgedrongen tot diep in de poriën en haarvaten van de westerse cultuur. Sterker nog, dat inzicht geldt vandaag als laatste ijkpunt in het maatschappelijke debat over globalisering, migratie en interculturaliteit.

PLAN VAN AANPAK PANEL DEBAT JONGEREN 27/10/16

N.B.: *Het Plan van Aanpak geeft onze projecten in 2016 weer en is opgesteld in April 2016. De veranderingen die daarna hebben plaatsgevonden zijn in italic toegelicht.*

❖ KADERS

- **Aantal deelnemers:** 50-100 max.
- **Leeftijd :** 18-35jr. | **Denk niveau:** MBO4-WO
- **Vorm:** Het panel debat wordt georganiseerd *door* Jongeren en *voor* jongeren onder begeleiding van hun geestelijke leiders. De voorbereiding voor het debat wordt gedaan door verschillende werkgroepen binnen de eigen religie. De resultaten worden uiteindelijk gedeeld en bediscussieerd met andere jongeren tijdens het panel debat op onze geplande Jongeren AlleTonenTafels (J-ATT) in oktober van dit jaar. Tussendoor zal er een bijeenkomst worden gehouden met de geestelijke leiders en de jongeren coördinatoren om de voortgang te bespreken. Als opwarmer voor het debat zal er in mei een J-ATT worden georganiseerd, waar de jongeren met Spinoza kennis zullen maken.
- **Werkgroepen:** Binnen elke religie/ideologie wordt een werkgroep gevormd van 5-10 jongeren en binnen de groep 1 coördinator aangesteld, of 2 die hun coördinatorschap met elkaar willen delen. Het coördinatorschap in duo-vorm werkt heel inspirerend en effectief is onze ervaring. Belangrijk is dat de werkgroep uit jongeren bestaat met verschillende culturele achtergronden, inclusief autochtone jongeren. Voor het paneldebat in oktober zullen de werkgroepen worden gevraagd om 1 introduce(e) mee te nemen. Ook belangrijk is dat bij het paneldebat jongeren aanwezig zijn die geen religie of ideologie aanhangen. Op de opwarmingsbijeenkomst in mei, kunnen de coördinatoren een wervings-moment inlassen en de aanwezige jongeren stimuleren om andere jongeren mee te nemen naar het panel debat.
- **Creatieve invulling:** Conform ons ATT concept organiseren wij standaard creatieve en/of muzikale momenten in onze programma's om de inhoudelijke thema's te verlichten en het interculturele samen creëren, spelen, zingen en werken te stimuleren. We hebben dan ook, op de zaterdag 29 oktober 2016 aansluitend aan het debat, een Mini-Muziek Festival gepland over harmonie, vrede en verbinding met als titel, 'waar woorden tekort schieten...' Jongeren die hun religie/levensbeschouwing creatief en muzikaal willen en kunnen weergeven zijn van harte welkom om mee te doen. Het Mini-Muziek festival is voor iedereen toegankelijk en wordt door professionals op vrijwillige basis georganiseerd met een minimale onkostenvergoeding. **N.B.** *Dit festival is door verschillende omstandigheden uitgesteld en zal in desbetreffende subsidierapportage nader toegelicht worden.*
- **PR-Media:** Afhangende van de belangstelling, kracht en capaciteiten van de werkgroepen,
 1. Flyers, e-contacten, sociale media, internet
 2. Lokale en landelijk dagbladen
 3. Lokale en landelijke pers
 4. Externe relaties: Gemeentelijke en maatschappelijke instellingen, relevante overheden.

❖ PROGRAMMA FORMULE

- **Praktische doelstelling:** kennisuitwisseling bevorderen door dialoog tussen jongeren over hun thema's, levensvragen én relevante religies en levensopvattingen te faciliteren met als doel persoonlijke emancipatie te vergemakkelijken en elkaars gedachtegoed beter leren te begrijpen.
- **Ideële doelstelling:** bevorderen dat religies/filosofisch denksysteem-levensopvattingen zich ontwikkelen en kunnen meegaan met de tijd, ter bevordering van het samen leven in harmonie en vrede en emancipatie kansen van jongeren vergroten. Geestelijke begeleiders en jongeren krijgen door kennisuitwisseling nieuwe inzichten.

- **Belangrijkste partijen in de dialoog:** jongeren die zich op een religieuze stroming of een filosofisch denksysteem/levensopvatting oriënteren en antwoorden willen vinden op hun levensvragen. De experts, leiders, docenten in desbetreffende religie, filosofisch denksysteem, of levensopvatting zullen gaandeweg door de jongeren worden geïnspireerd tijdens het voorbereidende en openbare proces (paneldebat) om deze vragen te beantwoorden vanuit hun religie. Belangrijk hierbij is om ook de bronnen uit de relevante religie te benoemen. Een voorbeeld over vragen, antwoorden en bronvermelding staat verder in deze PvA beschreven.

❖ PROCESMOMENTEN VAN DE DIALOOG

- **Voorbereiding paneldebat:** De jongeren en hun geestelijke leiders bespreken samen de levensvragen van de jongeren als volgt:
 1. **Vorm:** de jongeren formuleren hun thema's, levensvragen en eventueel het conflict met hun religie/cultuur, welke hen belemmert om eigentijds te emanciperen.
 2. **Discussie/dialoog:** de leiders bespreken hoe zij de jongeren bij de hindernissen in het emancipatie proces kunnen ondersteunen vanuit hun eigen religie, en benoemen vooral ook op welke bronnen van deze religie hun antwoorden/oplossingen gebaseerd zijn. Het probleem dat de jongeren hebben, kan heel goed cultureel bepaald zijn (b.v. eerwraak, uithuwelijken, gender issues, etc.). In deze discussie/dialoog gaat het erom dat de antwoorden uit de religie/levensbeschouwing komen. Religies en denksystemen hebben altijd een bron en door deze bron als referentiekader te gebruiken hopen wij dat het debat niet te veel wordt afgeleid en de culturele invloeden in de discussie de overhand gaan nemen.
 3. **Resultaten:** De resultaten van de interne dialogen worden meegenomen naar het Panel debat in oktober.
- **Panel debat:**
 1. **Vorm:** een panel zit achter een tafel met de vertegenwoordigers van de religies. De vraag van de jongeren uit elke godsdienst wordt gesteld (of een paar vragen bij elkaar geclusterd). Iedere expert benoemt elk, welke religie zij vertegenwoordigen en formuleert zijn antwoorden/oplossingen gebaseerd op bronnen uit de eigen religie en benoemt deze bronnen. Zij krijgen daarvoor een beperkte tijd.
 2. **Discussie/dialoog:** de jongeren uit verschil ende godsdiensten gaan samen met elkaar in gemengde groepen de vragen en antwoorden van de geestelijke leiders bespreken. Zij maken kennis met elkaar en de verschillende religies. Zij kijken naar de verschillende antwoorden en oplossingen, en zoeken naar gemeenschappelijk delers om voldoende eigentijds te kunnen emanciperen.
 3. **Resultaten:** de resultaten van de dialogen/discussie worden plenair gedeeld en aan de geestelijke leiders voorgelegd voor nader advies en/of bekrachtiging.
- **Voorbeeld vraag en antwoord op basis van geestelijke bronnen:** wij geven hier een voorbeeld vanuit het Boeddhisme over duurzaamheid, een thema, waar alle jongeren zich bij betrokken kunnen voelen en welke is aangedragen tijdens een van onze voorbereidende overleggen:
 1. **Voorbeeldvragen:** *Moet ik consuminderen? Mag ik wel genieten van al die spullen die ik kan kopen? Ik heb een hoop spullen, waarom word ik hier niet gelukkig van ...?*
 2. **Bron:** uit het Boeddhisme is deze bron de leer van de Boeddha, zijn woorden, vervat in 108 delen van sutra's en aangevuld door vele teksten van grote leraren die de leer van de Boeddha verder verduidelijkt hebben. Bij onenigheid of twijfel is logisch debat de weg naar verduidelijking. Er is geen centrale autoriteit met monopolie over 'de waarheid'.
 3. **Voorbeeld antwoord op deze vraag:** De Boeddha leert dat gehechtheid en hebzucht een oorzaak voor lijden zijn, het zijn niet de externe spullen die het probleem zijn. Dus als je plezier kunt hebben van allerlei spullen zonder gehechtheid is dat geen probleem. Wel is een belangrijke leidraad dat we het beschadigen van anderen en de natuur zoveel mogelijk moeten vermijden.

❖ GEPLANDE TIJDSLIJN 2016 + LOCATIES + RESULTAAT

- **April – juli** Verschillende ontmoetingen m.b.t het voortgang proces en kennismaking geestelijke leiders met coördinatoren. Hoofdlocatie Yasmin, Brouwersgracht 2A, DH **N.B.:** *Uitgevoerd*
- **Di. 31 mei 17u-18.30u** Overleg voortgang Panel Debat met geestelijke leiders en coördinatoren. Locatie Het Kookplein, Muzenplein 121, op loopafstand van Den Haag CS. **N.B.:** *Vervallen*
- **Di. 31 mei a.s. vanaf 17.30u:** een presentatie over Spinoza als opwarmer en neutralizer voor het jongeren-debat, dezelfde locatie Het Kookplein en alleen voor de jongeren. **N.B.:** *Uitgevoerd*
- **Di. 07 juni a.s. vanaf 19u:** Spinoza presentatie, idem dito voor ouderen en de jongeren die op 31/5 niet aanwezig waren. Locatie idem dito. **N.B.:** *Samengevoegd op 31/05 vanwege Ramadan.*
- **Do. 27 okt a.s. 19u** Jongeren Panel debat. Locatie: De Zalen, Riouwstraat 1, DH **N.B.:** *Vervallen*
- **Vrij. 28 okt a.s. 19u** J-ATT na-evaluatie en vervolg te bespreken. Locatie, De Zalen **N.B.:** *Vervallen*
- **Za 29 okt a.s. 16u** *Muzikale Ontmoeting 'Waar woorden te kort schieten, spreekt muziek'* muzikaal programma over vrede, harmonie en licht. Ook in de Zalen aan de Riouwstraat 1, DH **N.B.:** *Uitgesteld.*
De reden voor dit uitstel is eerder in de subsidierapportage uitgebreid aan de orde komen.

AlleTonenTafels (ATT) is een initiatief van

WIN met Wilskracht, Initiatief, Durf en Empathie